

De 'Christmas Yule Lads', de Kerstmannen.

Sinds de 9^e eeuw, toen de eerste mensen zich op IJsland settelden, wordt Kerstmis gevierd. In die viering spelen een aantal trollen en dwergen een prominente rol.

Grýla is de reusachtige moeder van alle Kerstmannen, zij verscheen voor het eerst in een manuscript in de 13^e eeuw en speelt nu een belangrijke rol in de Kerst traditie. Naast dat ze ontzettend lelijk is (3 hoofden, hoorns, hoeven en 15 staarten) is ze gek op gestoofde kinderen, in het bijzonder luie en stoute kinderen.

Romantische affaires heeft Grýla vele gehad, bv. met Lucifer, maar er zijn slechts drie langdurige relaties bekend. Haar eerste man heette Boli en zij hadden vele kinderen. Boli was een trol en werd erg oud (dus duizenden jaren). Van de tweede echtgenoot is weinig bekend. Hij heette Gustur en toen hij overleed heeft Grýla hem opgegeten. De derde is de bekendste, hij is de vader van de Kerstmannen en heette Leppalúði. Hij is een luie lapzwans die de kookpot warm houdt en met zijn voeten op tafel wacht tot Grýla thuis komt.

Grýla zat niet echt stil en er zijn meer dan tachtig kinderen van haar bekend. Vanaf de 17^e eeuw stonden die kinderen bekend als duivelse trollen (evenals hun ouders) en werden de IJslandse kinderen er mee bang gemaakt. Vanaf de 19^e eeuw veranderden ze in de 13 jolige en vrolijke Kerstmannen waar dit verhaal over gaat. Vanaf 15 december komt er elke dag een andere op bezoek en bij brave kinderen laat hij een kadootje in de schoen achter.

Stekkjarsaur komt als eerste aan en valt op door zijn waggelende gang. Hij is waarschijnlijk een van de ouderen en heeft een beetje reumatiek. Hij heeft zijn naam gekregen vanwege zijn oude gewoonte om de schaapsstal in te sluipen om wat melk te drinken. Dat lukt hem nooit omdat hij te stijf is om zover te bukken. Bovendien is het niet waarschijnlijk dat een schaap midden in de winter melk geeft, dus er wordt getwijfeld aan zijn IQ. Gelukkig staat er in elke modern huis een ijskast waar altijd wel melk te vinden is.

Giljagaur is de tweede in de rij en ook hij is dorstig. Hij sluipt de stal binnen, wacht tot de melkmeid verdwenen is en doet zich dan tegoed aan het romige schuim alvorens zijn dorst te lessen met de verse warme melk. Hij haalt zijn neus op voor de moderne gesteriliseerde en gepasteuriseerde melk, maar ja... als er niks anders te vinden is dan dat...

Stúfur is de derde die arriveert, hoewel hij als eerste van start is gegaan omdat hij erg klein van stuk en dus hele korte beentjes heeft; lopen in diepe sneeuw kost hem heel veel tijd. Hij is nogal gevoelig voor zijn geringe lengte, dus maak daar geen grapjes over. Als je je schoen op een vensterbank hebt gezet dan kunnen kinderen hem behulpzaam zijn door een stoel voor het raam te zetten, dan kan hij daar op klimmen. Je krijgt hem waarschijnlijk nooit te zien door zijn geringe grootte, maar zijn geschenk is het bewijs dat hij er was. Ook hij hangt graag in de keuken rond en is op zoek naar eetbare waar in de pannen die nog niet zijn afgewassen.

Pvörusleikir, de lepel likker. Rijken worden geboren met een zilveren lepel in de mond, deze Kerstman moet het met een houten lepel doen. Zijn passie is rondhangen in de keuken op zoek naar lepels om af te likken. Eeuwenlang lepels aflikken heeft hem een hele lange en ruwe tong bezorgd.

Pottasleikur, de pannen likker. Het is maar goed dat de Kerstmannen niet allemaal tegelijk komen, want een aantal van hun gaat regelrecht naar de keuken. Deze is gespecialiseerd in restjes in de pannen, speciaal de knapperige randjes. Hoewel, als hij een halfvolle pan vindt dan gaat die ook leeg.

Askasleikur, de schaal likker. Dit is de laatste van de likkers, zijn voorkeur gaat uit naar een klassieke schaal met een vast deksel, zoals die in vele oude huizen voor elke bewoner aanwezig was. Het deksel was er om de inhoud beter warm te kunnen houden. Hij verschool zich onder het bed, wachtte tot de bewoners even weg waren en deed zich dan tegoed aan de schalen. Hoe hij dat nu doet, omdat die oude schalen allemaal in het museum staan, is onbekend.

Hurðaskellir, de deuren dichtsmijter. Hij is een gefrustreerde percussionist, lawaaierig en onbesuisd, sluipt 's nachts binnen en smijt de deuren dicht zo hard als hij kan, alleen maar voor de lol. Hij is een van twee broers die niet geheel geobsedeerd is door zijn maag.

Skyrgámur, de skyr likker. Skyr is een populair melkprodukt op IJsland en in vroeger dagen in ruime hoeveelheid in de koele schuur aanwezig. In deze modern tijd is hij op de ijskast aangewezen.

Bjúgnakrækir, de worstjes dief. In vroeger dagen werden de bjúgna (grote worsten, ongeveer 6x zo groot als een hotdog) in series bij elkaar aan de nok van het dak gehangen buiten bereik van de kat, de hond en de kinderen. Hij is nog steeds lenig genoeg om naar boven te klimmen, maar in deze tijden vindt hij ze vaker vacuum verpakt in de ijskast.

Gluggagægir, hij gluurt door ramen wanneer er niemand binnen is op zoek naar etensrestjes. Als een kind hem toevallig ziet dan trekt hij meestal rare gezichten om zichzelf er griezelig te laten uitzien. Eeuwenlang was gluren door ramen geen enkel probleem, maar met de komst van flats heeft deze Kerstman zich een verrekijker aangeschaft.

Gáttaðefur, de deur snuffelaar. Al van verre over de bergen ruikt hij het speciale brood wat alleen met Kerstmis wordt gebakken. Zijn neus leidt hem op weg en als de keuken gevonden heeft maakt hij zijn naam waar door cake te eten.

Ketkrókur, de vleeshaak. Deze Kerstman is een echte carnivoor, hij wil vlees en veel, kan niet schelen wat het is. In vroeger dagen klom hij op het dak en liet zijn vleeshaak door de schoorsteen zakken op zoek naar vlees wat daar te roken hing. Op de 23^e december werd namelijk veel gerookt lamsvlees gegeten. De laatste jaren wordt regelmatig vis gegeten rond die tijd en het is helaas onbekend wat deze Kerstman daar van vindt.

Kertasnikir, hij zoekt kandelaars. Met kandelaars verlichtte men vroeger de huizen en die kandelaars waren vaak gemaakt van dierlijk vet, niet echt lekker, maar voor deze kerstman goed genoeg om zijn honger te stillen en warm te blijven. In deze moderne tijden zoekt hij nog steeds naar kandelaars, maar zijn honger moet op een andere manier gestild worden.

De **Kerstmis Kat**. Kennelijk zijn Grýla en haar schalkse kinderen nog niet genoeg, de IJslandse kinderen moeten ook nog de Kerstmis Kat trotseren. Een hele grote huiskat is wild geworden, hij is gemeen en gulzig. In plaats van op muizen te jagen, wil hij kinderen hebben, maar niet zomaar kinderen! Hij eet kinderen die de laatste tijd geen nieuwe kleren hebben gekregen. Op Kerstavond sluipt hij rond en gluurt ter controle door de ramen. Deze dagen zorgen IJslandse ouders er altijd voor dat er op zijn minst een nieuw paar handschoenen of sokken voor de kinderen is, je weet maar nooit!

Sinds de laatste eeuw laten de Kerstmannen nu een geschenk achter na hun komst, waarschijnlijk onder invloed van Sinterklaas. Kinderen zetten daarvoor hun schoen bij het raam of in de vensterbank. Elke Kerstman komt te voet vanuit de bergen en, evenals Sinterklaas, spelen ze het klaar het hele eiland te bezoeken en kadootjes achter te laten, inclusief alle IJslandse kinderen die overzee's wonen. Geen wonder dat ze altijd hongerig zijn.

Bron: Pilkington B. 2001. The Yule Lads. Mal og Menning, Reykjavik. ISBN: 9979-3-2219-5.
Met dank aan Jón Hermansson, mijn chauffeur in 2005.